

STERVENSKUNST

“Christelijke overpeinzing van het levenseinde”

DOOR

ZACHARIAS URSINUS

OPSTELLER VAN DE HEIDELBERGSE CATECHISMUS

DE GROOT GOUDRIAAN, KAMPEN

Reformatorisch Dagblad 31-12-2012

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2013**

In 1563 schreef Zacharias Ursinus zijn boekje “Erinnerung” naar aanleiding van een pestepidemie in Heidelberg.

Erinnerung, betekent eigenlijk *gedachtenis*. Namelijk: *gedenk te sterven*. Het is kostbaar Bijbels onderwijs om zich op de dood voor te bereiden en te zoeken naar een levende geloofsverwachting om altijd bij de Heere te zijn.

In het jaar 1612 werd een Latijnse versie daarvan in de verzamelde theologische werken van Ursinus opgenomen. Deze eerste Nederlandse vertaling verscheen in 2003 als “Stervenskunst”. Dat boekje werd uitgegeven door Uitgeefmaatschappij Kok ten Have (bibliografische imprint: De Groot, Goudriaan).

Het Reformatorisch Dagblad nam de oorspronkelijke tekst van dat boekje op in de bijlage PuntKomma een Oudejaarsbijlage van maandag 31 december 2012.

“Christelijke overpeinzing van het levenseinde”

Inleiding

Vanaf het begin van de wereld en gedurende alle eeuwen is het zowel bij het volk van God als bij de heidenen (die dit van nature geleerd hebben) gewoonte geweest, het lichaam van degenen die gestorven waren in een bijeenkomst en in aanwezigheid van hun nabestaanden, op eervolle wijze te begraven.

De christenen dienen echter terdege te beseffen, wat de oorzaak hiervan is: want bij hen gaat het niet zo toe (en zal het ook niet toegaan) als zouden wij, zoals de heidenen en ongelovigen, die in de dood geen hoop meer hebben, hen die gestorven zijn mateloos betreuren, of pas dan voor hen bidden, dan wel iets anders doen, dat hen na hun dood ten goede zou kunnen komen. Aangezien wij er vanuit Gods Woord zeker van zijn, dat dit leven de tijd is waarin men Gods genade kan verwerven; op grond waarvan de goddelozen en ongelovigen de eeuwige verdoemenis, de gelovigen en zij die zich bekeerd hebben daarentegen, het eeuwige leven binnengaan. Daarom is onze bijstand en voorbede voor de ene categorie volstrekt onnodig, terwijl zij de andere niet meer van nut kan zijn.

Dat wij onze overleden broeders en zusters op eervolle wijze en met gepast leedwezen begraven, heeft echter de volgende redenen:

1. Ten eerste willen wij hiermee ons geloof belijden en getuigenis afleggen dat onze lichamen niet alleen geschapen zijn voor dit tijdelijke, kimmervolle leven, maar met de bedoeling in eeuwigheid heilige tempels en woningen van God te zijn. Derhalve zullen zij op de Jongste Dag weer opstaan en met onsterfelijkheid en eeuwige hemelse glans en heerlijkheid bekleed worden, opdat God daarin voor eeuwig geprezen worde.

2. Ten tweede tonen wij met een dergelijke begrafenis aan, dat onze christelijke en broederlijke liefde, die wij de overledene gedurende zijn leven betoond hebben, ook na zijn dood in onze harten niet gestorven of gedoofd is, maar dat wij diezelfde liefde mét ons mee willen dragen, het eeuwige leven in! Eerst dan zal zij innig en volkomen zijn en van alle vlek en rimpel van de onderhuids aanwezige zonden gelouterd en gereinigd worden.

Vervolgens tonen wij ook, dat wij onder elkander een hartelijk medelijden hebben vanwege het feit, dat onze vriend en broeder, vooral wanneer hij met zodanige gaven van God versierd was dat hij ertoe heeft bijgedragen de eer van de Goddelijke Naam in dit leven te bevorderen,

dan wel ons en andere mensen van nut en tot troost mochten zijn, uit ons midden is weggenomen en wij het zonder hem moeten stellen, tot wij in het eeuwige leven weer samenkomen.

3. Ten derde komen wij ook dáárom bij begrafenissen samen, opdat wij - daar God zowel het één als het ander van ons verlangt - niet alleen ieder thuis en voor zichzelf, maar ook gezamenlijk bij en met elkaar eenparig God aanroepen, Hem danken voor Zijn talloze weldaden en de onuitsprekelijke goedheid dat Hij onze overleden medechristenen tot kennis van Jezus Christus geroepen, tot werktuigen van Zijn barmhartigheid in dit leven gebruikt en ten slotte hen tot hoger heerlijkheid bevorderd heeft.

Ook ons heeft Hij tot de gemeenschap van zijn lieve Zoon Jezus Christus geroepen en ons tot nu toe daarin genadig bewaard. Ook voor ons heeft Hij de dood tot ingang van het eeuwige leven gemaakt; bovendien heeft Hij ons in onze harten een troostvolle zekerheid in leven en sterven gegeven.

Ook komen wij samen om Hem van harte te bidden of Hij hen, in de plaats van degenen die overleden zijn, in dit leven andere dienaars toerust en of Hij ons allen in de rechte bereidheid om te sterven wil bewaren, tot op die dag dat Hij ons door een gelukkig levenseind tot Zich neemt.

4. Ten vierde moet het zien van de stoffelijke overschotten van onze medebroeders en het begraven ervan voor ons aanleiding zijn tot een christelijke en voor ons heil noodzakelijke overpeinzing van de dood.

Een christelijke, dus noodzakelijke overpeinzing van de dood bestaat uit een viertal onderdelen.

- I. In de eerste plaats moeten wij beseffen in welk doodsgevaar wij ons allen bevinden.
- II. Daarbij moeten wij ons, ten tweede, bewust zijn van de oorzaak van het sterven.
- III. In de derde plaats dienen we te weten op welke wijze wij ons in ons eigen sterven en ten aanzien van het sterven van onze dierbaren moeten troosten.
- IV. Ten slotte moeten wij ons afvragen hoe wij ons moeten voorbereiden op een gelukkig sterven.

I. Doodsgevaar

Wat het eerste punt betreft weten we allen, dat er geen grotere zekerheid is dan dat we eens zullen sterven; maar de dag en het uur, waarop wij uit dit leven weggeroepen worden is de grootste onzekerheid. Want de ervaring leert ons door hoeveel gevaren we elk ogenblik omgeven worden en hoe een mensenleven door velerlei onvoorziene en onbeduidende oorzaken (plotseling) kan eindigen en hoe geen sterveling zich daarbij op zijn jeugd, gezondheid, kracht of andere vorm van levensbehoud verlaten kan. Sterker nog: zelfs als we hier een lang leven hebben, feitelijk is het toch een korte tijd, zoals Mozes in de 90^e Psalm zegt: "De dagen onzer jaren, daarin zijn zeventig jaren, en, indien wij zeer sterk zijn, tachtig jaren; en het uitnemendste van die is moeite en verdriet, want het gaat snel voorbij, en wij vliegen heen." Nu is het zo, dat in de dood niet alleen lichaam en ziel met grote moeite van elkaar scheiden en het lichaam weerkeert tot het stof waaruit het genomen is, maar er is daarbij nog een ander en groter gevaar, waarover men zich zorgen moet maken en waarbij al het andere in het niet verzinkt. Want de mens sterft niet zoals het vee, maar hij heeft een onsterfelijke ziel en is zodanig door God geschapen, dat hij of in volkomen heiligheid en zaligheid eeuwig met God mag leven, dan wel, indien hij van God afvallig wordt, Hem door zijn zonden vertoornt en niet weer met Hem - op grond van de volkomen genoegdoening van

de enige Middelaar Jezus Christus voor de zonde - verzoend wordt, met eeuwige pijn van lichaam en ziel gestraft zal worden.

Wedergeboren

Nu heeft God echter in Zijn eeuwige raad besloten en Zijn wil ook in Zijn Woord geopenbaard, dat allen die ná dit leven de eeuwige zaligheid deelachtig zullen worden, alvorens zij door de tijdelijke dood van hier zullen scheiden, reeds hier het eeuwige leven moeten beginnen, dat wil zeggen door de Heilige Geest tot het evenbeeld van God wedergeboren en vernieuwd worden, alsmede de gerechtigheid van Christus - zoals hen die uit genade geschonken en toegerekend wordt - met waarachtig geloof aannemen, in Christus ingelijfd worden. Ze moeten een begin maken met God op de juiste wijze te kennen, zich in Hem te verheugen en uit kinderlijke liefde en vrees jegens Hem naar al Zijn geboden te leven, zoals de Schrift zegt in 2 Korinthe 5:2 en 3: "Wij verlangen ernaar met onze woonstede uit de hemel overkleed te worden, als wij maar bekleed, en niet naakt, zullen bevonden worden." Derhalve is er in de tijdelijke dood een zodanige strijd, dat alle mensen daarin óf overwinnen en daardoor het eeuwige leven verwerven, dan wel de nederlaag lijden en in de eeuwige dood verzinken. Er is hierin geen middenweg, want op dit leven volgt óf de eeuwige zaligheid óf de eeuwige verdoemenis. Dus moeten wij in dit leven bekeerd worden, dat is Gods genade verwerven, of we zullen, indien de hand Gods - wanneer wij uit dit leven weggeroepen worden - ons aangrijpt terwijl we onze zekerheid op dit leven stellen en een onboetvaardig bestaan leiden, hierna voor eeuwig verloren zijn, zoals in Hebreeën 9:27 staat: "Het is de mensen beschikt, eenmaal te sterven en daarna het oordeel."

Bovendien weet de boze vijand, de duivel, dat hij in het hiernamaals niemand, die hij in dit leven niet in de val heeft laten lopen, alsnog te pakken kan krijgen. Ook weet hij dat een mens nooit angstiger en zwakker is, dan wanneer hij in doodsnoed verkeert. Daarom, hoezeer hij ook gedurende heel ons leven om ons heensluipt als een briesende leeuw, zoekende wie hij zal verslinden, juist wanneer hij met de dood worstelt bestookt hij een mens het heftigst met allerlei aanvechtingen en wendt hij al zijn macht en sluwheid aan, teneinde hem in de eeuwige vertwijfeling en godslastering te storten. Maar zelfs als de boze vijand deze strijd niet zwaarder zou maken, dan nog zou ieder meer dan genoeg te stellen hebben met zijn eigen geweten, hetgeen alle mensen ervan overtuigt, dat het menselijk geslacht tot onsterfelijkheid geschapen is en in God een Rechter heeft, die geen enkele zonde of ongerechtigheid ongestraft laat. En omdat wij allen vanwege onze talloze zonden en boosheid verdienen God als eeuwige vijand te hebben, hebben wij allen, voor zover het van onze natuur afhangt, niets anders dan de eeuwige straf te verwachten.

Vertwijfeling

Een dergelijke angst voor het strenge oordeel van God en de eeuwige dood moeten alle mensen in dit leven ervaren en zo al niet eerder, dan toch zeker wanneer hun laatste uur geslagen heeft. En indien zij niet door een waarachtig geloof in Christus wederom getroost en tot God bekeerd worden, moeten zij wel, evenals eens Kaïn en Judas, ten aanzien daarvan wel in vertwijfeling geraken, dat wil zeggen: de toorn van God in hun hart en geweten ervaren, hetgeen niet anders is dan een begin van de eeuwige dood en de helse kwellingen die ze na dezen in lichaam en ziel tot in eeuwigheid moeten lijden, zoals geschreven staat: "In de buitenste duisternis; daar zal het geweest zijn en het tandengeknars", en: "Waar hun worm niet sterft en het vuur niet wordt uitgeblust." Want niemand kan zo brutaal en dwaas zijn, noch het vuur van een slecht geweten in zijn hart zodanig blussen, dat hij er aan ontkomt, ten minste eenmaal te bedenken, hoe het uiteindelijk met hem zal aflopen, als hij van dit leven moet

scheiden. En aangezien Gods toorn jegens de mensen zwaarder is indien de zonden groter zijn, moet daaruit volgen, (hetgeen de ervaring ook leert) dat hoe langer de goddelozen in hun eigen zekerheid geleefd en hoe meer zij God en Zijn Woord veracht en bespot hebben, de toorn van God ook des te grimmiger over hen ontbrandt en zij in hun eind des te vreselijker met de verschrikkelijke donderslagen van het gestrengte oordeel Gods overvallen en verpletterd zullen worden, sterker nog: de grootste verachters en spotters van God verschrikken en sidderen het meest voor de dood en worden in het algemeen door God met blindheid geslagen, zodat zij nooit meer tot bekering kunnen komen maar in hun zonden tot wanhoop moeten vervallen en aan het eeuwig verderf prijsgegeven worden, zoals God zelf dreigt in Psalm 50, waar Hij het volgende tegen de goddelozen zegt: "Wat hebt gij Mijn inzettingen te vertellen, en neemt Mijn verbond in uw mond, hoewel gij de tucht haat, en Mijn woorden achter u werpt? Indien gij een dief ziet, dan houdt gij het met hem, met overspelers is uw deel. Uw mond laat gij in boosheid gaan, uw tong koppelt bedrog aaneen; gij zit en spreekt tegen uw broeder, gij werpt smaad op de zoon van uw moeder. Dit hebt gij gedaan en Ik heb gezwegen; gij beeldt u in, dat Ik geheel en al ben als gij. Ik wil u straffen en het u onder het oog brengen. Verstaat dit toch, gij, die God vergeet, opdat Ik niet verscheure, zonder dat iemand redt." Evenzo Hoséa 13: "Toen zij weidden, werden zij verzadigd; toen zij verzadigd waren, verhief zich hun hart; daarom vergaten zij Mij. Zo ben Ik hun als een leeuw geworden, loer Ik als een panter op de weg. Ik val hen aan als een van jongen beroofde berin, Ik rijt hun borstkas open en verslind ze dan als een leeuwin; het gedierte des velds verscheurt hen."

Opdat wij onszelf nu niet bedriegen, moeten wij voor alles weten, dat er ten aanzien van allen die buiten Christus zijn, niets vreselijker en verschrikkelijker is dan de dood en dat sterven geen kleinigheid is, zoals sommige snode en door de duivel verblinde mensen zichzelf graag willen wijsmaken (teneinde zo de knagende worm van hun hart het zwijgen op te leggen).

II. Oorzaak van het sterven

Opdat wij ons op doeltreffende wijze tegen het bovengenoemde gevaar beschermen en wapenen, is het ook nodig dat we weten wat de oorzaak is van het feit, dat wij in deze nood en het gevaar van de tijdelijke en eeuwige dood zijn terechtgekomen. De apostel Paulus wijst ons hierop in Romeinen 5: "Door één mens is de zonde de wereld binnengekomen en door de zonde de dood, zo is ook de dood tot alle mensen doorgegaan, omdat allen gezondigd hebben." Deze leer van Paulus, namelijk dat de zonde de oorsprong is van zowel de tijdelijke als de eeuwige dood, alsmede van al het kwaad waaraan de mens onderworpen is, wordt duidelijk bewezen en verklaard in Genesis 3. Want omdat de majesteit van God onuitsprekelijk is (en omdat God gedreigd had, dat, indien de mens Zijn gebod overtrad, hij de dood zou sterven) heeft de onveranderlijke gerechtigheid en waarheid Gods geëist, dat de mens, met al zijn nakomelingen, van de genade en Geest Gods beroofd en met lichaam en ziel tot de eeuwige pijn veroordeeld zou worden.

Dit moeten wij in de eerste plaats erkennen en weten, opdat wij niet tegen onze Schepper en Vader in de hemel als tegen een onrechtvaardige of onbarmhartige God morren, maar ons voor Zijn majesteit verootmoedigen en belijden, dat wij onszelf de dood en het lijden door onze zonde en door eigen schuld op de hals hebben gehaald, en Hij ons derhalve geen onrecht zou doen indien Hij ons evenals het ganse menselijke geslacht in de eeuwige dood liet blijven en aan het verderf prijsgeven.

Vervolgens moeten wij dit erkennen en weten dat, willen wij niet eeuwig in de dood blijven, wij eerst van de oorzaak van de dood verlost dienen te zijn, dat wil zeggen dat wij óf zelf, óf door een ander aan de gerechtigheid Gods tegemoetkomen en onze schuld volledig afllossen,

en vervolgens geheel en al ophouden God met ons zondigen te vertoornen. Want zoals de dood door de gestrengere gerechtigheid en het ernstige dreigen van God een zeker loon van de zonde is, zo brengt ook, door de goedheid en belofte Gods, een volkomen gerechtigheid het leven en de zaligheid met zich mee.

Nu worden alle mensen niet alleen door Gods Woord, maar ook door hun eigen geweten overtuigd en aangeklaagd, dat zij, wegens hun veelvuldige zonden en aangeboren slechtheid, ten overstaan van het gestrengere en rechtvaardige oordeel Gods, zomin de eeuwige als de tijdelijke dood zouden kunnen ontgaan. Bovendien zouden wijzelf voor onze zonden niet anders dan met eeuwige pijn kunnen betalen, noch wil de gestrengere gerechtigheid Gods datgene wat de mens aan zonden begaan heeft, aan een andere dan de menselijke natuur, straffen.

Zo leert de ervaring ons elke dag dat geld noch goed, noch vrienden, noch gunsten, noch geweld, noch kracht, noch behendigheid, noch alle zingenot van deze wereld, noch enig schepsel in de hemel of op de aarde ons in deze gevaarlijke doodsstrijd helpen, redden of troosten kan. Het is dan ook gemakkelijk te begrijpen, dat niet zonder (een belangrijke!) reden, alle mensen die zonder ware bekering tot God leven en die de enige troost tegen de dood (die God in Zijn heilig Evangelie geopenbaard heeft) niet in hun hart hebben, hetzij hun ganse leven zozeer in vrees en beven voor de dood doorbrengen, dat er nooit werkelijke vreugde in hun hart kan zijn en zij ook de naam van de dood niet kunnen verdragen of horen, hetzij, indien zij de dood willen verachten, zulks niet getuigt, zoals zij menen, van een troostbrengende moed, maar veeleer een blinde en brutale vermetelheid en onzinnigheid is. Hoe minder zij geloven, des te dieper zullen ze in het eeuwige verderf en zielenmart lijden.

III. Hoe onszelf en anderen te troosten

Nadat wij ons zozeer wegens onze zonden voor Gods aangezicht schuldig hebben verklaard en erkend aan de tijdelijke en eeuwige dood te moeten vervallen, en onze harten van alle valse en vergeefse troost (zoals de mensen die bij zichzelf of bij een ander schepsel plegen te zoeken) ontdaan hebben, is het voor ons van het allergrootste belang, ja is het enige onderscheid tussen de goddelozen en de oprechte christenen, dat wij vast en zeker weten *op welke wijze wij onszelf in ons eigen tijdelijk sterven en dat van onze medebroeders dienen te troosten.*

Vergeving van zonden

(1) De eerste en hoogste, ja enige troost en de basis van alle andere troost is *de vergeving der zonden en de verlossing van de eeuwige dood*, zoals deze door onze Heere Christus Jezus aan het kruishout voor ons verworven en ons deel geworden is. Want toen het menselijk geslacht in de zonde en door de zonde in de eeuwige dood gevallen was, en wij noch door onszelf, noch door welk schepsel dan ook geholpen konden worden, heeft God uit grondeloze barmhartigheid en onuitsprekelijke liefde jegens ons, reeds aan onze eerste voorouders in het Paradijs een zaad van de vrouw beloofd, hetwelk de oude slang, de duivel, de kop vermorzelen, dat wil zeggen zijn rijk en geweld (die hij vanwege de zonde over ons verkregen had), verwoesten en innemen zou. Deze belofte heeft Hij ook aan de aartsvaders Abraham, Izak, Jakob en David weer vernieuwd, aan hun nakomelingen verbonden en door Zijn profeten steeds gedetailleerder laten verklaren, totdat Hij eindelijk, toen de tijd vervuld was, Zijn eniggeboren Zoon, als eeuwige en enige God met Hem, in de wereld gezonden heeft. Deze heeft uit de maagd Maria de waarachtige menselijke natuur aangenomen en daarin de gehele Goddelijke wet met volkomen heiligheid en gehoorzaamheid vervuld, de straf en toorn Gods, die wij vanwege onze zonden verdiend hadden, in Zijn bitter lijden en sterven voor ons

gedragen en Hij is door Zijn Goddelijke kracht op de derde dag opgestaan uit de doden en ten hemel gevaren, alwaar Hij als Heer des hemels en der aarde heerst en regeert, *opdat allen die zo in Hem geloven, niet verloren zullen gaan, maar het eeuwige leven hebben.*

Deze verlossing van zonde en dood laat God door de prediking van het heilig Evangelie alle mensen aanbieden en Hij beveelt ons allen ernstig, dat wij deze met waarachtig geloof aannemen, dat wil zeggen: 'haar voor waar en zeker houden en dat wij leren inzien, dat Hij omwille van Jezus Christus ons wederom tot kinderen en erfgenamen van het eeuwige leven heeft aangenomen en voor eeuwig onze genadige God en Vader wil zijn'. Hij belooft ook aan allen, die dit geloven, dat Hij hen uit louter genade, zonder enigerlei verdienste hunnerzijds, de volkomen genoegdoening van Christus zodanig toerekenen en schenken wil, dat al hun begane zonden en ongehoorzaamheid jegens Zijn gebod, evenals alle zwakheid, slechte neigingen en gebreken, zo die nog tegen hun wil in hen zijn overgebleven, zozeer bedekt zullen zijn, als hadden zij zelf volledig voor hun zonden betaald en als hielden en vervulden zij de wet Gods.

En omdat de zonde de prikkel des doods en de wet de kracht der zonde is - wij echter door Christus van de zonde en de vloek der wet, waaronder wij, gebukt gingen, verlost zijn - daarom volgt daaruit, overeenkomstig de Goddelijke belofte, dat de dood geen macht meer over ons heeft, maar dat God Zijn toorn van ons heeft afgewend; dat Hij weer in ons wonen en ons eeuwig leven en zaligheid wil schenken, gelijk geschreven staat: "De dood is verzwolgen in de overwinning. Hel, waar is uw overwinning? Dood, waar is uw prikkel?" (1 Kor. 15: 54, 55) Opdat wij er des te zekerder van zouden kunnen zijn (indien wij slechts God van harte begeren te geloven en te vertrouwen) dat, hoe zwak ons geloof ook moge zijn, God Zijn Woord zal houden en ten uitvoer zal brengen.

Deze belofte heeft Hij namelijk niet alleen dikwijls in Zijn Woord herhaald, maar ook met een eed bevestigd en gezworen: "Zou Ik een welgevallen hebben aan de dood van de goddeloze? (...) Niet veeleer hieraan, dat hij zich bekere van zijn wegen en leve?" (Ezechiël 18:23) Ja, onze Heere Jezus Christus heeft bovendien nog als zichtbare waarmerken van deze Goddelijke genade de heilige sacramenten, de heilige doop en het heilig avondmaal, ingesteld, 'opdat eenieder die gelooft en gedoopt wordt en naar de tafel des Heeren komt, er daarbij (als bij bepaalde brieven en zegels, die God Zelf vanuit de hemel voor het aangezicht van al de heilige engelen en mensen overreikt) ervan verzekerd mag zijn, dat niet alleen anderen, maar ook hij met het bloed en de Geest van Christus van alle zonden gewassen is en dat ook voor hem het lichaam van Christus door de smarten van de dood aan het kruis gebroken en Zijn bloed vergoten is, en hij daarmee tot het eeuwige leven gevoed en gelaafd wordt, dat wil zeggen: door het sterven en bloedvergieten van Christus, vergeving van zonden en de Heilige Geest ontvangen heeft, waardoor hij met het heilige lichaam van Christus (als een lidmaat met zijn hoofd) waarachtig verbonden en verenigd, en aan Christus, Zijn hoofd, met zodanige gerechtigheid, eeuwig leven, zaligheid en heerlijkheid (zoals die in Christus zijn) gelijkvormig zal worden, zo zeker en waarachtig als hij met dit uiterlijke water gewassen en met dit uiterlijke brood en met de hem gegeven kelk gevoed en gelaafd is.'

Daarom: indien wij deze genade die God ons aanbiedt niet moedwillig verachten en tegen dit allerhoogste bevel van God, namelijk dat wij in Zijn Zoon Christus moeten geloven, ons niet halsstarrig verzetten, dan heeft de dood niets meer waarmee hij ons nog bang kan maken. Want ook al moet onze ziel met een lichamelijk en kortstondig lijden van ons lichaam scheiden, dan nog is het enige wat door ons vooral in de dood gevreesd moet worden, namelijk de dood van de ziel, de toorn en het oordeel van God jegens de zonden en de eeuwige pijn van lichaam en ziel, van ons op Christus geworpen en door Hem overwonnen, zodat wij deze dingen vrezen noch ervaren hoeven.

Daarentegen zal ons het eeuwige leven, vreugde en zaligheid met God en Zijn engelen in de hemel geschonken worden - zaken, waarvan wij door de levende troost van het geloof (die bestaat in de waarachtige Godskennis en bekering tot Hem) reeds nu in onze harten kennis mogen hebben en die na dit leven in ons volmaakt zullen worden. Zoals de Heere Christus in Johannes 5 zelf zegt: "Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u, wie Mijn woord hoort en Hem gelooft, die Mij gezonden heeft, heeft eeuwig leven en komt niet in het oordeel, want hij is overgegaan uit de dood in het leven." En in Johannes 8: "Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u, indien iemand Mijn woord bewaard heeft, hij zal de dood in eeuwigheid niet aanschouwen." En in het 11^e hoofdstuk: "Ik ben de Opstanding en het Leven; wie in Mij gelooft zal leven, ook al is hij gestorven, en eenieder, die leeft en in Mij gelooft, zal in eeuwigheid niet sterven." En Paulus zegt in Romeinen 8: "Indien Christus in u is, dan is wel het lichaam dood vanwege de zonde, maar de geest is leven vanwege de gerechtigheid."

Eeuwige rust

(2) Uit deze eerste en belangrijkste troost komt vervolgens de andere troost voort, *namelijk de definitieve bevrijding en ontleding van alle zonde die nog in ons overblijft zo lang wij op aarde leven, alsmede van alle moeiten van dit tijdelijke leven*. Want er is niets dat alle oprechte christenen méér hartzeer doet en niets dat zij zózeer ontvluchten en vrezen dan de zonde waarmee zij God, hun hemelse Vader, vertoornen. En aangezien het God behaagt dat onze zondige aard niet ineens, maar van dag tot dag steeds meer in ons gedood en afgelegd wordt, en omdat Hij wil dat in dit leven het eeuwige een aanvang neemt en wij daarom ons leven lang met de zonde van ons eigen vlees te strijden hebben, en (opdat het inzicht in de zonden en de bekering tot God in ons steeds meer toenemen en geoefend worden) dit jammerlijke leven in zo veel tegenspoed en kruis moeten doorbrengen, daarom begeren en verlangen alle godzalige mensen ten aanzien van hun eigen persoon van ganser harte, dat zij eenmaal uit dit zondige leven in de hemelse gemeenschap van hun Heere en Zaligmaker Jezus Christus en alle heilige engelen en uitverkorenen mogen komen.

Waar zij zonder enige zonde, onwetendheid en twijfel ten aanzien van God en Zijn wil, alsmede zonder enige dwaling en zwakheid in eeuwigheid God zullen loven en prijzen - en dit in een rechte kennis, volkomen gerechtigheid en heiligheid, vreugde en heerlijkheid die geen oog gezien, geen oor gehoord heeft en die in geen mensenhart is opgekomen. Ja, indien wij ze oprecht liefhebben, moeten wij ook onze medebroeders deze verlossing van alle moeiten des levens en de eeuwige rust en zaligheid, waarin zij ons zijn voorgegaan, veeleer van harte gunnen en begeren hen na te volgen, dan dat wij hun overlijden betreuren of hen - zo dit al mogelijk was - weer terug te wensen in het leven. Daarom ook klaagt Paulus in Romeinen 7: "Ik, ellendig mens! Wie zal mij verlossen uit het lichaam dezes doods?"

En in 2 Korinthe 5 wijst hij alle oprechte christenen samen met hem de weg uit dit jammerdal; niet naar een vagevuur, zoals de Rooms Kerk zich heeft ingebeeld, teneinde zijn nachtwaken en requiemmissen¹ voor de zielen der overledenen duur te verkopen, maar in de hemelse rust en vreugde, wanneer hij het volgende opmerkt: "Want wij weten, dat, indien de aardse tent, waarin wij wonen, wordt afgebroken, wij een gebouw van God hebben, in de hemelen, niet met handen gemaakt, een eeuwig huis. Want hierom zuchten wij: wij verlangen ernaar met onze woonstede uit de hemel overkleed te worden, als wij maar bekleed, en niet naakt, zullen

¹ Een requiem is een mis die in de rooms-katholieke eredienst wordt opgedragen voor de doden. Het is de mis die wordt opgedragen tijdens uitvaartdiensten en op het feest van Allerzielen (2 november). De benaming requiem is ontleend aan het eerste woord van het introïtus: *Requiem aeternam dona eis Domine* (Heer, geef hun eeuwige rust). (Wikipedia)

bevonden worden. Want wij, die nog in een tabernakel wonen, zuchten bezwaard, omdat wij niet ontkleed; doch overkleed willen worden, opdat het sterfelijke door het leven worde verslonden. God is het, die ons juist daartoe bereid heeft en die ons de Geest tot Onderpand gegeven heeft. Daarom zijn wij te allen tijde vol goede moed, ook al weten wij, dat wij, zolang wij in het lichaam ons verblijf hebben, ver van de Heere in den vreemde zijn (want wij wandelen in geloof, niet in aanschouwen) maar wij zijn vol goede moed en wij begeren te meer ons verblijf in het lichaam te verlaten en bij de Heere onze intrek te nemen."

Datzelfde zegt ook de profeet Jesaja in hoofdstuk 56: "Want vanwege de boosheid wordt de rechtvaardige weggerukt; (...) zij die de rechte weg bewandeld hebben, rusten op hun slaapsteden."

Opstanding der doden

(3) Opdat wij er minder door gekweld worden, dat ons lichaam verwoest en tot stof moet worden, hebben wij als derde troost *het opbeurende artikel van ons christelijk geloof, namelijk dat van de opstanding der doden*, op grond waarvan wij weten dat niet alleen onze ziel uit dit leven in de schoot van Abraham en in het Paradijs, dat is in de hemelse eeuwige rust en vreugde aller gelovigen wordt opgenomen, maar ook ons arme vlees en bloed - waarmee wij momenteel bekleed zijn - afgelegd, begraven en tot stof wordt, om vervolgens niet blijvend aan de vernietiging prijsgegeven te worden, maar de zondige en sterfelijke natuur aflegt en op de Jongste Dag weer opgewekt, met de ziel verenigd en met onsterfelijkheid en hemelse glorie en heerlijkheid gesierd wordt en God, zijn Schepper, eeuwig prijzen zal, zoals Paulus in 1 Korinthe 15 uitvoerig leert, wanneer hij onder meer zegt: "Er wordt gezaaid in vergankelijkheid, en opgewekt in onvergankelijkheid; er wordt gezaaid in oneer, en opgewekt in heerlijkheid; er wordt gezaaid in zwakheid, en opgewekt in kracht. Er wordt een natuurlijk lichaam gezaaid, en een geestelijk lichaam opgewekt. (...) Vlees en bloed kunnen het Koninkrijk Gods niet beërven en het vergankelijke beërft de onvergankelijkheid niet. (...) Dit vergankelijke moet onvergankelijkheid aandoen en dit sterfelijke moet onsterfelijkheid aandoen."

En de Heere Christus spreekt in Mattheüs 13: "Dan zullen de rechtvaardigen stralen als de zon in het Koninkrijk huns Vaders." Want omdat Christus in de wereld gekomen is om niet alleen onze zielen, maar ook ons lichaam te verlossen en tot leden van Zijn lichaam te maken - daarom is het onmogelijk dat ons lichaam niet ook aan het leven en de eeuwige heerlijkheid van haar hoofd Christus deel zou hebben, zoals Hij Zelf getuigt in Johannes 6, wanneer Hij zegt: "En dit is de wil van Hem, Die Mij gezonden heeft, dat Ik van alles wat Hij Mij gegeven heeft, niets verloren late gaan, maar het opwekke ten jongsten dage."

En Paulus in Romeinen 8: "En indien de Geest van Hem, Die Jezus uit de doden heeft opgewekt, in u woont, dan zal Hij, Die Christus Jezus uit de doden opgewekt heeft, ook uw sterfelijke lichamen levend maken door Zijn Geest, Die in u woont."

En Filippensen 3: "Want wij zijn burgers van een rijk in de hemelen, waaruit wij ook de Heere Jezus Christus als Verlosser verwachten, Die ons vernederd lichaam veranderen zal, zodat het aan Zijn verheerlijkt lichaam gelijkvormig wordt, naar de kracht, waarmede Hij ook alle dingen Zich kan onderwerpen."

Daarom ook heeft God op vele plaatsen in Zijn Woord de tijdelijke dood der gelovigen vergeleken met een slaap, en hun graven met een zacht rustbed of een slaapkamer waarin hun lichamen rusten tot het moment waarop zij tot eeuwige heerlijkheid opgewekt zullen worden. Zoals Hij bij monde van de profeet Jesaja in hoofdstuk 26 als volgt spreekt: "Kom, Mijn volk, ga in uw binnenkamers, en sluit uw deuren achter u; verberg u een korte tijd, tot de gramschap over is." Ook de godzalige Job troostte zich - toen hij meer dood dan levend was! - in het 19°

hoofdstuk op de volgende wijze: "... ik weet: mijn Verlosser leeft en ten laatste zal Hij over het stof opstaan. Nadat mijn huid aldus geschonden is, zal ik uit mijn vlees God aanschouwen, die ik zelf mij ten goede aanschouwen zal, die mijn eigen ogen zullen zien en niet een vreemde."

Trouwe voorzienigheid

(4) Opdat de pijn van de lichamelijke dood en de aanvechtingen van de duivel (waarmee hij dikwijls de uitverkorenen pleegt te verzoeken) en de daarmee gepaard gaande grote zwakheid van ons vlees ons niet afschrikt, hebben wij, bij al onze noden maar vooral in doodsnoed, als vierde troost *de zekere hulp, trouwe voorzienigheid en sterke bijstand van God en onze Heere Jezus Christus door Zijn Geest*. "Want niemand onzer" - aldus de apostel Paulus in Romeinen 14 - "leeft voor zichzelf, en niemand sterft voor zichzelf, want als wij leven, het is voor de Heere, en als wij sterven, het is voor de Heere. Hetzij wij dan leven, hetzij wij sterven, wij zijn des Heeren. Want hiertoe is Christus gestorven en levend geworden, opdat Hij én over doden én over levenden heerschappij voeren zou."

Omdat Hij ons met Zijn kostbaar bloed tot Zijn eigendom gekocht heeft, zal Hij ons zonder enige twijfel in leven en sterven alzo bewaren, dat niemand ons in eeuwigheid uit Zijn hand zal rukken. En aangezien de getrouwe God ons zo liefheeft dat Hij Zijn eniggeboren Zoon voor ons in de dood gegeven heeft en wij - toen wij nog vijanden waren - *met Hem verzoend zijn door de dood van Zijn Zoon, hoeveel te meer zullen wij, nu wij eenmaal verzoend zijn, zalig worden door Zijn leven?* Zoals Hij ons beloofd heeft in Psalm 91: "Op leeuw en adder zult gij treden, de jonge leeuw en slang zult gij vertrappen. Omdat hij Mij zeer bemint, zal Ik hem bevrijden; Ik zal hem beschutten, omdat hij Mijn Naam kent. Roept hij Mij aan, Ik zal hem antwoorden; Ik zal in de benauwdheid bij hem zijn, Ik zal hem uitredden en tot ere brengen." En Paulus zegt in 1 Korinthe 10 dat Hij "niet zal gedogen, dat gij boven vermogen verzocht wordt, want Hij zal met de verzoeking ook voor de uitkomst zorgen, zodat gij ertegen bestand zijt."

Omdat wij God niet alleen als onze Schepper, maar nu ook als onze getrouwe Vader en Zaligmaker in alles wat Hij van ons vraagt, met een gewillig hart gehoorzaam moeten zijn en het Hem behaagd heeft op deze wijze, namelijk ons door de lichamelijke dood geheel en al van onze zonden en van alle kwaad te ontleiden, en zo uit dit leven in het eeuwige te leiden en met de laatste beproeving in dit leven ons geloof en onze gehoorzaamheid op de proef te stellen, daarom moeten wij, wanneer Hij ons, op welke wijze dan ook, uit dit leven wegroept dan wel degenen die wij ongaarne verliezen uit ons midden wegneemt, niet alleen tegen Zijn Vaderlijke wil geen ongeduld tonen, laat staan Hem afvallig worden of aan Zijn trouw twijfelen en de moed verliezen, maar ons veeleer verheugen vanwege het feit, dat we reden hebben, onze kinderlijke gehoorzaamheid jegens Hem te oefenen en te betonen, zoals de geliefde Job in het tweede hoofdstuk zegt: "Zouden wij het goede van God aannemen en het kwade niet?"

Vervolgens wil God ook, dat alle ledematen van Christus zowel in dit als in het toekomstige leven gelijkvormig zullen worden aan hun hoofd Christus. Want een leerling staat niet boven zijn meester, noch een knecht boven zijn heer. Daarom, zoals Christus heeft moeten lijden om tot Zijn heerlijkheid te kunnen ingaan, zo ook moeten wij door veel droefenis heen het Rijk Gods binnengaan en wanneer wij met Hem eeuwig willen leven en regeren, dienen wij er niet voor terug te schrikken om tijdelijk te lijden en te sterven.

"Het woord is betrouwbaar", zegt de apostel Paulus: immers, "indien wij met Hem gestorven zijn, zullen wij ook met Hem leven; indien wij volharden, zullen wij ook met Hem als koningen heersen."

IV. Hoe ons voor te bereiden

Opdat echter een dergelijke troost ons niet tevergeefs uit het Woord Gods voorgehouden wordt, is het ons bij het overpeinzen van de dood ten vierde en ten laatste ook nodig om te weten, *hoe wij ons zodanig op het sterven kunnen voorbereiden, dat wij deze troost in leven en in sterven niet alleen in ons hart hebben, maar ook metterdaad ervaren.*

1. Deze overdenking bestaat voor alles *in een oprecht en waarachtig geloof*, met behulp waarvan wij de belofte van Gods genade, de vergeving der zonden, het eeuwige leven, de opstanding van ons lichaam tot de eeuwige heerlijkheid alsmede de belofte van de Heilige Geest moeten begrijpen en aannemen, zoals geschreven staat: "De rechtvaardige zal uit geloof leven." En zoals de Heere dikwijls in het Evangelie zegt: "Uw geloof heeft u behouden." En op grond hiervan moeten wij omwille van onze troost weten, dat onze gerechtigheid en zaligheid niet afhangt van de omvang en kracht van ons geloof, maar van Gods barmhartigheid, die ook een zwak geloof niet verwerpt. En wanneer wij onze zwakheid erkennen en bewenen, weerstand bieden aan het ongeloof en met hartgrondige verzuchtingen God om versterking van het geloof vragen, dan zullen wij gaan inzien dat de Heilige Geest, vanuit de uitzonderlijke barmhartigheid Gods, reeds begonnen is het oprechte geloof in ons te wekken. En van al degenen die deze gezindheid hebben, zal het geloof vermeerderd worden, zoals geschreven staat: "Aan een ieder, die heeft, zal gegeven worden"; en dezen blijven ook standvastig in het geloof, overeenkomstig de vermaning van de apostel Paulus in 1 Korinthe 15: "Blijft waakzaam, staat in het geloof, weest manlijk, weest sterk!"
2. Ten tweede is ook ten aanzien van deze overdenking nodig (en dit volgt uit een oprecht geloof), *dat wij te allen tijde in een oprechte bekering tot God* leven en in deze bekering van dag tot dag toenemen, en wel zodanig dat we hoe langer hoe meer leren inzien en betreuren, dat wij God met onze zonden - die wij dan ook dienen te haten en te mijden - zo dikwijls hebben vertoornd. Daarentegen mogen we ons verheugen en troosten met de wetenschap, dat God ons in Christus genadig is.
En om die reden dienen wij ook van ganser harte te begeren om, in voortdurende gehoorzaamheid, onze dankbaarheid voor een dergelijke genade en liefde jegens Hem te betonen en tevens vanuit deze hartelijke genegenheid beginnen, in al ons doen en laten gehoorzaam naar alle geboden van God te leven. Deze vruchten van het geloof moeten wel in ons aanwezig zijn, aangezien zonder deze een oprecht, levend geloof niet mogelijk is en onze pogingen, geloof en troost tegen de dood te vinden, zonder deze vruchten, vergeefs zouden zijn, zoals in 1 Johannes 3 staat: "Wie zijn broeder niet liefheeft, blijft in de dood."
3. Ten derde hoort bij deze overdenking, *dat wij ons zelf verloochenen*, zoals Christus zegt in Mattheüs 16: "Indien iemand achter Mij wil komen, die verloochene zichzelf en neme zijn kruis op en volge Mij. Want ieder, die zijn leven zal willen behouden, die zal het verliezen; maar ieder, die zijn leven verloren heeft om Mijnentwil, die zal het vinden. Want wat zou het een mens baten, als bij de gehele wereld won, maar schade leed aan zijn ziel? Of wat zal een mens geven in ruil voor zijn leven?"
Deze verloochening bestaat daarin, dat wij afstand doen van al onze vleselijke lusten en onze God en Vader in de hemel zo boven alles liefhebben, vrezen en eren, dat wij gewillig en bereid zijn, alles wat ons in deze wereld lief en kostbaar is, ja zelfs ons eigen leven, te verlaten, zodat wij alleen de wil van God kunnen doen en Hij eeuwig door ons geprezen wordt. Dat kan in ons op geen andere wijze geschieden, dan dat wij in ons hart

ervaren de onuitsprekelijke liefde en barmhartigheid van de eeuwige Vader jegens ons, op grond waarvan Hij ons Zijn eniggeboren Zoon geschonken heeft, en de liefde van de Zoon, die zo groot is, dat Hij de smadelijke dood aan het kruis en de helse angst voor ons geleden heeft, en naar waarheid kunnen inzien, dat, vergeleken met het eeuwige Koninkrijk der Hemelen alle schatten, heerlijkheid en genot van deze wereld volkomen waardeloos zijn.

Evenzo wegen het kruis en lijden van de tegenwoordige tijd niet op tegen de eeuwige helse marteling. Want juist omdat veel mensen dit leven en de welvaart liever hebben dan onze Heere Christus, zijn zij zo bang voor de dood. Daarom zegt de Heere in Mattheüs 10: "Wie vader of moeder liefheeft boven Mij, is Mij niet waardig; en wie zoon of dochter liefheeft boven Mij, is Mij niet waardig." En Lukas 14: "Indien iemand tot Mij komt, en niet haat zijn vader en moeder en vrouw en kinderen en broeders en zusters, ja zelfs zijn eigen leven, die kan mijn discipel niet zijn."

Diegenen echter, die zich van ganser harte aan God overgeven, wensen voor zichzelf niets meer dan zo spoedig mogelijk bij hun Heere Christus te zijn; toch zijn zij ook bereid om, indien Hij wil dat ze nog langer in dit leven Hem en hun naasten moeten dienen, geduldig en zolang het Hem behaagt, hun kruis achter de Heere aan te dragen. Dat is: evenals eertijds de geliefde Simeon, met een goed en rustig geweten, alsmede met een getroost hart leven en sterven, zoals de apostel Paulus ons zichzelf ten voorbeeld stelt in Filippiensen 1: "... naar mijn vurig verlangen en hopen, dat ik in geen enkel opzicht beschaamd zal staan, maar dat met alle vrijmoedigheid, zoals steeds, ook nu Christus zal worden grootgemaakt in mijn lichaam, hetzij door mijn leven, hetzij door mijn dood. Want het leven is mij Christus en het sterven gewin. Indien ik in het vlees blijf leven, betekent dat voor mij werken met vrucht, en wat ik moet kiezen, weet ik niet. Van beide zijden word ik gedrongen: ik verlang heen te gaan en met Christus te zijn, want dit is verreweg het beste; maar nog in het vlees te blijven is nodiger om uwentwil."

4. Ten vierde is het ook nodig, dat wij op tijd en in goede gezondheid beginnen *én ons leven lang voortgaan onze zonden en de moeiten van dit leven te leren kennen en te overdenken*. Daarnaast moeten wij ook leren wat tot onze troost, verlossing en zaligheid bijdraagt en hoe wij Gode welgevallig en Hem dankbaar kunnen zijn, om zalig vanuit dit leven te scheiden en het hemelse en eeuwige binnen te gaan. Ja, ons gehele leven dient niets anders dan één lange leerschool te zijn, waarin wij door middel van het vlijtig luisteren naar en het overpeinzen van Gods Woord zalig leren te sterven. Want wij ervaren dagelijks hoe moeilijk het wordt de levende en zaligmakende troost in doodsnood te ervaren voor hen, die deze niet hun leven lang met onophoudelijke ernst en vlijt in hun harten geschreven en ingeprent hebben, zodat ze deze troost in tijden van nood niet ergens ver weg moeten zoeken, maar bij de hand en in hun harten en gedachten klaar hebben liggen, om zich er in doodsnood aan vast te klampen. Daarom vermaant Gods Woord ons niet zonder reden zo dikwijls, dat wij wakker, dat wil zeggen: niet traag en nalatig zijn in het overdenken van ons heil, opdat wij niet in verzoeking raken en de Heere ons op een onvoorzien moment tot Zich roept.
5. Ten vijfde en ten slotte moeten wij ook weten, dat bij een juiste voorbereiding op de dood en alle aanvechtingen die ermee gepaard kunnen gaan, *in de eerste en laatste plaats een hartelijk en voortdurend gebed tot God moet zijn*, opdat Hij ons in ons geloof versterkt, ons in geen enkele aanvechting in de steek laat en Zijn Heilige Geest hoe langer hoe meer aan ons mededeelt, totdat Hij ons in een zalig levenseinde uit dit kommervolle leven tot Zich neemt in de eeuwige zaligheid.

Want wij moeten van twee dingen overtuigd zijn, namelijk dat God niemand in Zijn

genade zal laten delen, noch hem de Heilige Geest meedelen, als men Hem niet van ganser harte daarom bidt; en ook, dat wie Hem daarom van harte aanroepen, ervan overtuigd kunnen zijn, dat ze krijgen waarom ze vragen, zoals de Heere Zelf spreekt: "Indien dan gij, hoewel gij slecht zijt, goede gaven weet te geven aan uw kinderen, hoeveel te meer zal uw Vader uit de hemel de Heilige Geest geven aan hen, die Hem daarom bidden?"

Zo weten wij, in welk doodsgevaar wij allen verkeren, en wat ons daarin gebracht heeft, namelijk onze zonden en hoe wij daaruit gered kunnen worden, namelijk niet anders dan door Christus Die ons van onze zonden bevrijdt. Wij weten echter ook, dat dit niet kan geschieden tenzij wij de beloofde genade Gods in Christus met waarachtig geloof aannemen, door waarachtige bekering ons leven naar Gods wil richten en onszelf en alles wat in de wereld is, verloothen en vervolgens datgene nastreven wat boven in de hemel is.

Dit alles moet ons ertoe brengen, onze harten naarstig te onderzoeken of ze met een oprecht geloof naar Gods genade verlangen en er geen ogenblik van afzien om van ganser harte afstand te doen van alle zonden die tegen ons geweten ingaan; daarenboven de zwakheid die nog tegen onze wil in ons is overgebleven te bewenen en ons zonder ophouden oefenen in het overdenken van Gods Woord, onze troost en zaligheid. Zoals de Heer ons vermaant in Markus 13: "Waakt dan, want gij weet niet, wanneer de heer des huizes komen zal, laat in de avond of te middernacht, bij het hanengekraai of des morgens vroeg, opdat hij niet, als hij plotseling komt, u slapende vindt. Wat Ik u zeg, zeg Ik allen: Waakt!"

Dit is zo zeker en waarachtig als de onmogelijkheid dat Gods Woord zou kunnen bedriegen: indien de hand Gods ons uit dit leven wegneemt, terwijl we ongelovig zijn, een onboetvaardig en godvergeten leven leiden, dan is het voor eeuwig met onze zaligheid gedaan en zal het ons evenzo vergaan als de dwaze knecht in Mattheüs 24 die in zijn hart zegt: "Mijn heer blijft uit, en hij zou beginnen zijn medeslaven te slaan en met de dronkaards zou eten en drinken, dan zal de heer van die slaaf komen op een dag, dat hij het niet verwacht, en op een uur, dat hij het niet weet, en hij zal hem folteren en hem in het lot der huichelaars doen delen. Daar zal het geweest zijn en het tandengeknars. Of als de vijf dwaze maagden in Mattheüs 25, die geen olie in hun lampen hadden en tot wie de bruidegom sprak: Voorwaar, ik zeg u, ik ken u niet." En zoals het de rijke man in Lukas 12 vergaat, wiens akkers een goede oogst hadden voortgebracht en die tot zijn ziel sprak: "Ziel, gij hebt vele goederen liggen, opgetast voor vele jaren, houd rust, eet, drink en wees vrolijk. Maar God zeide tot hem: Gij dwaas, in deze eigen nacht wordt uw ziel van u afgeëist en wat gij gereedgemaakt hebt, voor wie zal het zijn? Zo vergaat het hem, die voor zichzelf schatten verzamelt en niet rijk is in God."

Als wij daarentegen in geloof en met een goed geweten worden aangetroffen mogen wij er zeker van zijn dat wij, indien onze lieve Vader in de hemel ons overdag of 's nachts, op voorziene of onvoorziene wijze, uit dit leven wegroept, wij met de vijf wijze maagden die met brandende lampen op de bruidegom wachten en met de trouwe en verstandige knecht, die zijn heer bij zijn thuiskomst aantreft terwijl hij doet wat hem is opgedragen, uit dit ellendige jammerdal tot het eeuwige bruiloftsfeest van onze Heere en bruidegom mogen ingaan en over alle hemelse goederen gesteld worden.

Daar onze zwakheid echter groot is en de boze vijand, de duivel, dag en nacht om ons heen sluipt als een briesende leeuw, zoekend wie hij zal verslinden, maar dat het God behaagt dat wij de genade en bijstand van Zijn Heilige Geest van Hem verwachten en

zullen ontvangen door een volhardend en ijverig gebed. Hij heeft ons ook toegezegd, dat Hij zeker zal geven waar wij om bidden, waarom het ook nodig is, dat wij Hem zolang we leven om die genade van harte aanroepen.